
شناسایی نقش خانواده در توسعه و ترویج فرهنگ حجاب و عفاف در جوانان

نرگس نجاتی^۱ (نویسنده مسئول) - نسترن بهرمان^۲

چکیده

حجاب امری است که موافق فطرت انسان است. نقش والدین در حجاب فرزندان از عیون پنهان نیست. مادر می تواند نقش بی بدیل را در توسعه و ترویج فرهنگ عفاف و حجاب ایفا نماید. این تأثیر پذیری از والدین آن چنان مهم است که می توان گفت تا حد قابل توجهی زمینه انحطاط و یا تعالی روان جوان را تشکیل می دهد. پس برای ترویج و توسعه ی این فرهنگ؛ نیازمند شناسایی نقش والدین در ترویج و توسعه ی فرهنگ حجاب هست و در صورت کم گذاشتن در تربیت فرزند، عوامل معاند جایگزین آن خواهند شد. در این پژوهش نقش موثر والدین در توسعه و ترویج فرهنگ حجاب و عفاف مورد بررسی قرار گرفته است. با توجه به بیانیه گام دوم، سبک زندگی جوانان باید مورد مذاقه قرار گیرد تا بتوانند آینده ی خوبی را برای کشور رقم زنند. روش این تحقیق توصیفی تحلیلی می باشد.

کلید واژگان: حجاب، تبلیغ و ترویج در جامعه، قرآن و حدیث، بیانات مقام معظم رهبری،

۱. کارشناسی قران و حدیث (گرایش حدیث) narges.nejati137638@gmail.com

۲. دانش پژوه دکتری مدرسی معارف اسلامی (گرایش قرآن و متون) Na.bahreman@gmail.com

حیا و عفت، پوشش، جوانان

مقدمه

حجاب، یکی از با اهمیت ترین و مهم ترین ارزشها و دستورات الهی دین اسلام است و خود نمایانگر این نکته است که باتوجه به آموزش دستورات دین و احکام و آیین اسلامی، توجه همه جانبه ای به تمام ابعاد مختلف و عرصه های زندگی امروزه انسان داشته و دارد و لزوم و تاکید بر رعایت حجاب و پوشش زنان در برابر مردان نامحرم و نیز مردان نامحرم در برابر زنان، یکی از مسائل مهم دین اسلام در جامعه است و با رعایت کردن آن به زنان این اجازه را می دهند که با حفظ جایگاه انسانی خود در برنامه های مختلف در جامعه نقش داشته باشند. حجاب زنان از آن نظر مورد اهمیت است که نه تنها حفظ کننده اخلاق، حیا، عفت و تقوا در سطح جامعه است، بلکه وجود چنین احکامی در دین اسلام، نوعی گرمی داشتن شخصیت تمام زنان مسلمان و حفظ کردن آنان از هرگونه نگاه های آلوده مردان نامحرم است. جایگاه و مقام زنان؛ هنگام حضور در اجتماع و روبه رو شدن با مردان نامحرم، این اتفاق می افتد که یک زن مسلمان و باایمان تأثیر مهم حجاب را بفهمد و به جایگاه و مقام یک زن محجبه و باحیا پی ببرد و می تواند به رشد علمی و دینی و اخلاقی در جامعه هم برسد. بنابراین، ارزش و جایگاه اصلی حجاب زنان را باید در خانواده و سپس نقش آن را در جامعه جستجو و بررسی کنیم. زیرا خانواده، یکی از مهم ترین الگو برای یک جامعه است و ثبات آن در پایداری نهادهای دیگر جامعه موثر و الگویی خواهد بود و بی تردید، یکی از عامل های مهم در تشکیل و پایداری بودن خانواده، رعایت حجاب و عفاف و حیا است و رعایت کردن آن از جانب زنان و هم مردان، یکی از عوامل سامان دهنده و نظم دهنده روابط سالم و مفید میان زن و مرد در جامعه و پایداری خانواده است که درآیات و روایات فراوانی به نقش و پوشش زنان و مردان و عفت و حیا آنان اشاره شده است.

در این پژوهش در ابتدا؛ به مفهوم حجاب، عفت، حیا و فرهنگ پرداخته و با تمسک به آیات و روایات و با اشاره ای به بیانات مقام معظم رهبری پرداخته شده است. روش این پژوهش توصیفی-تحلیلی می باشد.

در این موضوع؛ کتاب‌ها و مقالات و پایان‌نامه‌های متعددی نگاشته شده است در این پژوهش سعی شده است تا خلاءهای موجود در پژوهش‌های پیشین، رفع گردد. از مقالاتی که در این موضوع به نگارش درآمده عبارت است از: پویشی در معنا و مفهوم حجاب با نویسندگی دکتر نهله غروی نایینی و وحیده عامری به چاپ رسیده است. در این پژوهش مفهوم شناسی حجاب و به کاربردی بودن آن. را نام برده است که عبارت است از: حجاب از دیدگاه فقه، کاربرد واژه حجاب در قرآن و روایات و حجاب و مفاهیم مرتبط به آن و آیات و روایات را بررسی نموده و به بیانات رهبری اشاره نشده است.

مقاله ای دیگر با عنوان رابطه حجاب زنان با سلامت روانی خانواده و جامعه بانویسنده شیرین گرامی و مهناز عزیز در سال ۱۳۹۶ نوشته شده است. در این مقاله، به نقش حجاب در سلامت روانی زن، امنیت، ارزشمند شدن زن، حجاب و حفظ استواری خانواده و... و به برخی از آیات و روایات پرداخته است. به بیانات رهبری و نقش جوانان در توسعه و ترویج فرهنگ حجاب در این مسئله اشاره ای نشده است. این در حالی است که پژوهش پیش رو به "شناسایی نقش خانواده در توسعه ترویج فرهنگ حجاب و عفاف در جوانان از منظر آیات و روایات و با نگاهی به بیانات مقام معظم رهبری در حوزه حجاب و نقش خانواده در توسعه ترویج فرهنگ حجاب و عفاف در جوانان اشاره شده است. و در تلاشیم با ارائه راهکارهایی در این زمینه رشد روزافزونی را در جامعه داشته باشیم.

مفهوم شناسی

معنای لغوی و اصطلاحی حجاب

کلمه «حجاب» مصدر از ریشه (ح ج ب) است که اهل لغت تعاریف مختلفی برای آن ذکر کرده اند. برخی گفته اند: «الحجاب ما حجب به شیء عن شیء» (فراهیدی، ۱۴۰۵ق، ج ۳، ص ۸۶). بنابراین تعریف حجاب آن چیزی است که به واسطه آن چیزی از چیزی در حجاب قرار گیرد. روشن است که نباید در تعریف چیزی از خود آن امر یا مشتقات آن

استفاده کرد تا مصادره به مطلوب رخ ندهد؛ اما در اینجا برای روشن شدن معنای حجاب از فعل آن (حجب) استفاده شده است. لذا بهتر آن است که گفته شود: «الحجاب کل ما حال بین شیئین» (طریحی، ۱۳۷۵، ج ۲، ص ۳۴). هر آنچه که میان دو چیز حائل شود، حجاب است.

برخی نیز این واژه کمی دقیق تر، تعریف کرده اند: «الحجاب هو الحائل الحاجز المانع عن تلاقی شیئین أو أثرهما، سواء كانا مادیین أو معنویین أو مخلفین، وسواء كان الحاجب مادیا أو معنویا» (مصطفوی، ۱۳۶۰، ج ۲، ص ۱۶۷). از این منظر حجاب، حائل میان دو چیز است که مانع تلاقی آن دو یا اثرگذاری آن دو بر هم می شود. حال این دو چیز می تواند مادی باشند یا معنوی، یا اینکه یکی مادی و دیگری معنوی. آن مانع هم می تواند مادی باشد یا معنوی. تا اینجا به نظر می رسد که هر آنچه دو چیز را از هم جدا کند و فاصله اندازد، از مصادیق حجاب خواهد بود (از هر جنس و نوعی که باشد). اما تعاریف دیگری نیز به چشم می خورد که در آنها نوع این حائل و مانع مشخص شده و آمده است: «الحجاب الستر» (ابن منظور، ۴۱۴ق: ج ۱، ص ۲۹۸) و یا به صورتی دقیق تر گفته اند: «اصل الحجاب الستر الحائل بین الرئی والمرئی» (طریحی، ۱۳۷۵، ج ۲، ص ۳۴). مطابق این دسته از تعاریف حجاب پرده ای است که میان بیننده و آنچه می بیند، حائل می شود. البته لغت دانان «ستر» را هم به معنای پرده و هم پوشش آورده اند (آذرنوش، ۱۳۸۲: ص ۲۷۷).

حاصل آنکه جستجو در کتب لغت و تامل در تعاریف واژه حجاب حاکی از آن است که در معنای لغوی حجاب دو مفهوم قابل تمایز از هم وجود دارد؛ مفهوم اول، جدا کردن دو چیز، مرزگذاشتن میان آنها و فاصله انداختن بین دو امر می باشد که این معنا از واژه های حائل، مانع و حاجز مستفاد است. مفهوم دوم، پنهان کردن، پوشاندن و از مقابل دیده افراد خارج کردن است که این معنا از کلمه «ستر» و مانند آن قابل استفاده می باشد.

در اصطلاح حجاب در علوم هم چون عرفان، طب و دیگر علوم، تعریف خاص خود را دارد. در فقه، این واژه در معنای لغوی خود که همان پرده حائل میان دو چیز باشد، به کار رفته

است و معنای جدیدی برای آن ایجاد نشده است. در دوران متاخر، این واژه معنای اصطلاحی خاصی پیدا کرده است و به پوشش خاص زنان اطلاق گردیده است. شهید مطهری در این باره می‌فرماید: استعمال کلمه حجاب درباره پوشش زن، اصطلاح نسبتاً جدیدی است. در قدیم و مخصوصاً در اصطلاح فقها، کلمه «ستر» که به معنی پوشش است، به کار می‌رفته است.

فقها چه در کتاب الصلوه و چه در کتاب النکاح که متعرض این مطلب شده‌اند، کلمه ستر را به کار برده‌اند، نه کلمه حجاب را. بهتر این بود که این کلمه عوض نمی‌شد و ماهمیشه همان کلمه پوشش را به کار می‌بردیم؛ زیرا چنانکه گفتیم، معنی شایع لغت حجاب، پرده است و اگر در باب پوشش به کار برده می‌شود، به اعتبار پشت پرده واقع شدن زن است و همین امر موجب شده که عده زیادی گمان کنند که اسلام خواسته است زن همیشه پشت پرده و در خانه محبوس باشد و بیرون نرود. پوشش زن در اسلام این است که زن در معاشرت خود با مردان، بدن خود را بیوشاند و به جلوه‌گری و خودنمایی نپردازد.

معنای اصطلاحی جدید این واژه، عبارت است از پوششی است که زن در برابر نامحرمین باید استفاده کند و از جلوه‌گری و خودنمایی بپرهیزد. در این نوشتار نیز به همین معنای اصطلاحی مورد نظر است. نه پرده نشینی زنان. تردیدی نیست که حجاب در این اندازه، یکی از احکام مشترک ادیان ابراهیمی و از احکام ضروری اسلام بوده است و همه طوایف اسلامی بر آن اتفاق نظر دارند (ر.ک؛ علی‌مردی، ۱۳۸۹: ۱۱۹).

در آیه ۱۵۹ احزاب آمده است که «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِرِزْوَانِكِ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا» ای پیامبر! به همسران و دختران و همسران کسانی که مؤمن هستند بگو: چادرهایشان را بر خود فرو پوشند [تا بدن و آرایش و زیورهایشان در برابر دید نامحرمین قرار نگیرد]. این [پوشش] به اینکه [به عفت و پاکدامنی] شناخته شوند نزدیک تر است، و در نتیجه [از سوی اهل فسق و فجور] مورد آزار قرار نخواهند گرفت؛ و خدا همواره بسیار آمرزنده و مهربان است. (احزاب، ۵۹)

در روایتی امام صادق علیه السلام می فرمایند: برای زن مسلمان، جایز نیست که روسری (مقنعه) و پیراهنی بر تن کند که بدنش را نپوشاند. (وسایل الشیعه، جلد ۳۰، ص ۵۱۸) و در روایتی دیگر امام علی علیه السلام میفرمایند: زن (باید) مو و سینه و دور گردن و زیر گلوی خود را بپوشاند. (مجمع البیان، ج ۷)

مقام معظم رهبری در این باره می فرمایند:

زنان جامعه‌ی ما حقاً و انصافاً نه فقط در انقلاب ما، بلکه از گذشته هم همین جور بوده است؛ زنان متدین ما در میدانهای گوناگون و در همه‌ی قضایا جزو پیشروان بودند. قبل از شروع مبارزات تند مشروطیت، زنها در میدان بودند. در یک برهه‌ای، مبارزات مشروطیت آرام بود؛ بعد شدت پیدا کرد، که همه وارد شدند. آن وقتی که هنوز همه وارد نشده بودند و در واقع فقط یک عده‌ای از علما و خواص دنبال این قضایا بودند، زنها بلند شدند، یک اجتماعی تشکیل دادند، آمدند اینجا سر راه حاکم و زمامدار وقت را گرفتند، او از دست اینها فرار کرد، رفت در کاخ مخفی شد! رفتند آن طرف، فراش‌باشیهای دستگاه حکومت، اینها را کتک زدند. آن زمان با چادر و چاقچور وارد میدان شده بودند. اکثر قریب به همه‌ی شماها چاقچور را ندیده‌اید. چادر و چاقچور و روبند، نوع بسته‌ی حجاب اسلامی - ایرانی بود. با آن حالت، اینها وارد این میدان شدند. حالا یک عده‌ای خیال میکنند زن تا وقتی که بیحجاب نباشد، بیاخلاق نباشد، نمیتواند در میدانهای گوناگون اجتماعی و سیاسی وارد شود. در همین انقلاب خود ما، در بعضی از نقاط کشور، زنها زودتر از مردها اجتماع راه انداختند، در خیابانها حرکت راه انداختند و مقابله کردند؛ که ما اطلاع قطعی داریم. در دوران انقلاب همین جور، در مبارزات گوناگون بعد از پیروزی انقلاب همین جور، در جنگ تحمیلی همین جور بارها من این را گفته‌ام؛ در زیارت خانواده‌های شهدا، اغلب اوقات مادران شهید را شجاع‌تر و مقاوم‌تر از پدران شهید یافتیم. مگر محبت مادر را میشود با محبت پدر مقایسه کرد؟ روح لطیف زنانه، آن هم نسبت به جگرگوشه، این را پرورش بدهد، بزرگ کند مثل دسته‌ی گل، بعد راضی بشود که او برود میدان جنگ و به شهادت برسد؛ بعد

برای اینکه جمهوری اسلامی دشمن شاد نشود، بر جنازه‌ی او گریه هم نکنند! که بنده مکرر به این خانواده‌های شهدا گفتم گریه کنید؛ چرا گریه نمیکنید؟ گریه ایرادی ندارد. گریه نمیکنند، میگفتند میترسیم جمهوری اسلامی دشمن شاد شود. «زن مگو، مرد آفرین روزگار». زنهای ما اینهايند؛ امتحان خوبی دادند.

البته انسان در معرض آسیب است؛ مردها در معرض آسیبند، زنها در معرض آسیبند، جوانها در معرض آسیبند، پیرها در معرض آسیبند؛ عالم، جاهل، همه در معرض آسیبند؛ «و المخلصون فی خطر عظیم». کو حالا مخلص؟ همه‌ی ما زیر این استاندارد قرار داریم. اگر به حد استاندارد هم برسیم، مخلص هم بشویم، تازه «فی خطر عظیم»! خب، باید مراقب باشیم. دشمنان دنیای ما، دشمنان آخرت ما، دشمنان عزت ما، دشمنان نظام جمهوری اسلامی، از نقاط ضعف ما استفاده میکنند؛ از حس شهوت ما، از حس غضب ما، از قدرت طلبی ما، از علاقه‌ی ما به جلوه‌فروشی و خودنمائی؛ باید مراقب باشیم. بانوان عزیز هم باید مراقب باشند، دخترهای جوان هم باید مراقب باشند.

این زندگی میگذرد؛ لذات و سختیهایش همه به طرفه‌العینی میگذرد. شما در دوره‌ی جوانی، این حرف را درست نمیفهمید. انسان در دوران جوانی خیال میکند دنیا ثابت است، ساکن است، همیشه همین جور است؛ به سن ما که رسیدید، یک نگاه میکنید، میبینید دنیا عجب سریع میگذرد؛ چشم به هم میزنید، گذشته. خب، آن طرف: «و انّ الدار الآخرة لهی الحیوان»؛ زندگی و حیات، آنجاست. «ذلک الذی یشیر الله عباده» - که امروز در آیات کریمه میخوانند - بشارتهای الهی آنجاست. هم برای آنجا، هم برای حفظ عزت کشور و پیشرفت کشور، وضع حجاب را، وضع عفاف را، وضع تقیدات و پایبندی را خانمها باید مراقبت کنند؛ این وظیفه است. خودنمائی و جلوه‌فروشی، یک لحظه است و آثار سوء آن برای کشور، برای جامعه، برای اخلاق، حتی برای سیاست، آثار مخرب و ماندگار است؛ در حالی که ملاحظه‌ی عفاف، ملاحظه‌ی حدود شرعی در رفتار و حرکات بانوان، اگر چنانچه سختیای داشته باشد، سختی کوتاهی است، اما آثارش، آثار عمیق و ماندگاری است. خود

خانمها خیلی باید مراقبت کنند مسئله‌ی حجاب را، مسئله‌ی عفاف را؛ وظیفه‌ی آنهاست، افتخار آنهاست، شخصیت آنهاست

حجاب مایه‌ی تشخیص و آزادی زن است؛ برخلاف تبلیغات ابلهانه و ظاهرپینانه‌ی مادیرگرایان، مایه‌ی اسارت زن نیست. زن با برداشتن حجابهای خود، با عریان کردن آن چیزی که خدای متعال و طبیعت پنهان بودن آن را از او خواسته، خودش را کوچک میکند، خودش را سبک میکند، خودش را کم‌ارزش میکند. حجاب وقار است، متانت است، ارزشگذاری زن است، سنگین شدن کفه‌ی آبرو و احترام اوست؛ این را باید خیلی قدر دانست و از اسلام باید به خاطر مسئله‌ی حجاب تشکر کرد؛ این جزو نعمتهای الهی است.

(امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از مداحان سراسر کشور، ۱۳۹۱/۲/۲۳، <https://khl.ink/f/19808>)

مقام معظم رهبری در بیانی دیگر می‌فرمایند: این مسأله‌ی حجاب و محرم و نامحرم و نگاه کردن و نگاه نکردن، همه به خاطر این است که قضیه‌ی عفاف در این بین سالم نگه داشته شود. (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از زنان، ۱۳۷۶/۷/۳، <https://khl.ink/f/2859>)

عفت در لغت و اصطلاح

واژه «عفاف» به فتح عین، مصدر ماده «عف» می‌باشد که مصدر دیگر آن «عفه» است و این دو دقیقاً به یک معنا می‌باشند و به جای دیگر به کار می‌روند. کتاب «العین» عفت را اینگونه معنی کرده: «عفت، خودداری از چیزی است که حلال نباشد». راغب اصفهانی می‌گوید: «عفت به معنی پدید آمدن حالتی در نفس است که آدمی را از غلبه شهوت باز می‌دارد.» (کتاب زنان، ۱۳۸۶، ش ۳۶: ۹۱) و در فرهنگ جامع عفت به معنای: نهفتگی و پاکدامنی و پارسایی می‌باشد. (سیاح، ۱۳۷۳: ۵۷۰)

علمای اخلاق نیز در تعریف «عفت» آن را صفتی حدوسط در میان شهوت پرستی و خمودی

دانسته اند. به هرحال از آیات قرآن مجید و روایات اسلامی استفاده می شود که «عفت» از بزرگترین فضایل انسانی است و هیچ کس در سیر الی الله بدون داشتن «عفت» به جایی نمی رسد. در زندگی دنیا نیز آبرو و حیثیت و شخصیت انسان در گرو عفت است. (مکارم شیرازی، ۱۳۸۷: ۳۰۸)

در اصطلاح عفاف و عفت از اصطلاحاتی است که در علم اخلاق از آن بحث می شود و علمای اخلاق در تعریف آن گفته اند: «عفت آن است که قوه شهویه در خوردن و نکاح (امور جنسی) از حیث کم و کیف مطیع و فرمانبر عقل باشد و از آنچه عقل نهی می کند، اجتناب کند و این همان حد اعتدال است که عقل و شرع پسندیده است.» (نراقی، ۱۳۶۴، ج ۲، ۱۵)

شهید مطهری «عفاف» را اینگونه تعریف می کند: «عفاف و پاکدامنی یک حالت نفسانی است. یعنی رام بودن قوه شهوانی تحت حکومت عقل و ایمان، تحت تاثیر قوه شهوانی نبودن، شهه نداشتن.» (مطهری، ۱۳۷۳: ۱۵۲)

عفت در حقیقت کنترل شهوت است و شهوت در لغت یک مفهوم عام دارد که هرگونه خواهش نفس و میل و رغبت به لذات مادی را شامل می شود. اما شهوت یک مفهوم خاص هم دارد که همان شهوت جنسی است. بنابراین عفت نیز دو مفهوم دارد، یک مفهوم عام که عبارت است از خویشتن داری در برابر هرگونه تمایل افراطی نفسانی و مفهوم خاص آن خودداری از تمایلات افراطی جنسی است. غالباً در روایات و کتب اخلاق منظور از عفت، خویشتن داری در خوردن و امور جنسی است که برترین عبادات شمرده شده و به آن بسار تاکید شده است، چنانچه امام باقر علیه السلام فرموده اند: «عفت شکم و پاکدامنی بهترین عبادت است.»

دلیل اینکه بر این جنبه از عفت بیشتر تاکید شده این است که شهوت جنسی قوی تر از دیگر شهوات است و انسان در این امور بیشتر در معرض خطر و سقوط قرار می گیرد و اعتدال در این امور دشوارتر است. از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت داریم: «دو چیز تو خالی بیشتر از

هرچیز دیگری اتم را وارد جهنم می کند، یکی شکم و دیگری فرج» تاکید براین جنبه از عفاف، خصوصا عفاف در امور جنسی چه در روایات و چه در مکتب اخلاق آن قدر زیاد است که عرف نیز عفاف را کنترل شهوت جنسی می داند، گویی تمام معنای «عفاف» در همین خلاصه شده است، حال آن که عفاف از ابعاد گسترده ای برخوردار است که همه جنبه های زندگی حیات انسان را دربرمی گیرد.

«عفت» کشتن شهوت نیست، بلکه کنترل آن و اعتدال بخشیدن به آن است. در مقابل عفت دو صفت رذیله وجود دارد. یکی «شره» و آزمندی و آن عبارت است از عنان گسیختگی نفس و فرو رفتن در لذات شهوانی و دیگری «خمود» (ضعف و سستی) و آن عبارت است از منع نفس از آنچه برای دیدن ضرورت دارد. (کتاب زنان، ۱۳۸۶، ش ۳۶: ۹۳)

در روایتی از امام علی علیه السلام که می فرمایند: «افضل العبادة العفاف»

بهترین عبادت، پاکدامنی است. (سفینه البحار، ۲۰۷؛ بحار الانوار، ۲۶۹)

مقام معظم رهبری می فرمایند:

ما زن را به عفت، به عصمت، به حجاب، به عدم اختلاط و آمیزش بی حد و مرز میان زن و مرد، به حفظ کرامت انسانی، به آرایش نکردن در مقابل مرد بیگانه دعوت می کنیم. (امام

خامنه ای، بیانات در دیدار جمعی از زنان، ۲۵/۹/۱۳۷۱، <https://khl.ink/f/2645>)

مقام معظم رهبری در بیانی دیگر می فرمایند:

هر حرکتی که برای دفاع از زنان انجام می گیرد، باید رکن اصلی آن رعایت عفاف زن باشد... مردان هم باید عقیف باشند. منتها چون در جامعه، مرد به خاطر قدرت جسمانی و برتری جسمانی، می تواند به زن ظلم کند و برخلاف تمایل زن رفتار نماید، روی عفت زن بیشتر تکیه و احتیاط شده است. (امام خامنه ای، بیانات در دیدار جمعی از زنان،

<https://khl.ink/f/2859>، ۳۰/۷/۱۳۷۶)

حیا

حیا یکی از مهم ترین صفات نفسانی است که تاثیر فراوانی بر حوزه های مختلف زندگی

اخلاقی ما دارد. ونیز عامل موثری است که به صیانت فرد و جامعه کمک می کند. نقش بارز این تاثیر باز دارندگی است. «حیا» در لغت به معنای توبه، شرم (سیاح، ۱۳۷۳: ۳۲۸) و شرمساری و خجالت است که در مقابل آن «وقاحت» و بی شرمی قرار دارد. حیا به معنی «شرم داشتن، باز ایستادن، زنده گذاشتن» است. (شریعتمداری، ۶۴۳: ۱۳۸۷) حیا به معنی شرم و آزر باشد و آن انحصار نفس است در وقت ارتکاب فعل قبیح جهت احتراز و دوری از مذمت. (دهخدا، ۸۴۳: ۱۳۳۸).

درفرنگ عالمان اخلاق حیا خودداری نمودن از هرگونه کار قبیح و زشت است که مردم آنرا بد دانند و فاعل آن را مذمت نمایند و بدگویند. (بانوی اصفهانی، ۱۳۶۹: ۴۰) حیا، نیرویی است مهارکننده و نظم دهنده که رفتار و افکار انسان را براساس «شرع» و «عرف» تنظیم می کند. مهارکردن و تنظیم، از یک دیدگاه به دو بخش بیرونی و درونی تقسیم می شود و بهترین و موثرترین نوع آن، مهارکردن و تنظیم درونی است. انسان به نیرویی درونی نیاز دارد تا افکار، احساسات و رفتار او را مهار کند و به آنها نظم دهد که در ادبیات دین به عنوان «تقوا» شناخته می شود و مجموعه ای از عوامل مهارکننده و نظم دهنده را در خود جای داده که یکی از مهم ترین وارزشمندترین آنها «حیا» است.

برتری این عامل بر دیگر عوامل، بدین جهت است که حیا، نه مبتنی بر ترس است، نه مبتنی بر طمع، بلکه مبتنی بر احترام به خود یا کرامت انسانی است که براساس آن، وقتی فرد خود را در حضور شخص کریم بیابد، از ارتکاب زشتی ها خودداری و رفتار خود را تنظیم می کند. به همین جهت باشد که خداوند متعال، پیش از آن که مردم را به خوف (ترس) از خود فراخواند، به حیا فراخوانده و فرموده است: آیا انسان نمی داند که خداوند او را می بیند؟ (علق، آیه ۱۴)

عنصر محوری در حیا، همین نظارت دیگران و خود را در محضر آنان دانستن است. بدین معنا که حضور یک ناظر محترم، حیا را در انسان برمی انگیزد. (ازهمین جا روشن می شود که حیا مترادف عفت نیست. عفت، ثمره نیروهای مهارکننده و نظم دهنده ای است که یکی

از آنها حیاست.) (پسندیده، ۱۳۸۷: ۱۰)

در تعریف عامیانه اغلب واژه حیا با کم‌رویی و یا عفت به یک معنا گرفته می‌شود. گرچه ارتباط تنگاتنگی بین عفت و نوعی از حیا وجود دارد. اما نمی‌توان این دو مقوله را به طور کامل در یک تعریف گنجانند. در برخی تعاریف و روایات مربوط به حیا، بر بحث زنان و عفت تأکید شده است؛ (پسندیده، ۱۳۸۶: ۹۹)

به همین جهت امام صادق علیه السلام می‌فرماید: دانستم که خداوند بر من مطلع است. پس شرم کردم. از دیدگاه روایات، محور حیا و وجه تمایز آن از دیگر بازدارنده‌ها، عنصر «نظارت» است، یعنی آنچه حیا را برمی‌انگیزد، حضور و نظارت ناظر است. معمولاً رفتار ما در جمع، با رفتار ما در خلوت، تفاوت می‌کند. تفاوت رفتار در خلوت و جمع، به جهت تفاوت در حضور و عدم حضور است. (همان: ۱۱)

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: عظمت زن بودن را در آمیختن حجب و حیا و عفاف زنانه با عزت مسلمانان و مؤمنان، درک کنید (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از پرستاران نمونه کشور، ۱/۲/۱۳۸۹، <https://khl.ink/f/2859>)

مقام معظم رهبری در بیانی دیگر می‌فرمایند: عظمت زن آن است که بتواند حجب و حیا و عفاف زنانه را که خدا در جبلت زن ودیعه نهاده است، حفظ کند؛ این را بیامیزد با عزت مؤمنانه، با احساس تکلیف و وظیفه؛ آن لطافت را در جای خود به کار ببرد، آن تیزی و بُرندگی ایمان را هم در جای خود به کار ببرد. (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از پرستاران نمونه کشور، ۱/۲/۱۳۸۹، <https://khl.ink/f/2859>)

و در بیانی دیگر اینگونه می‌فرمایند: عظمت زن به این نیست که بتواند چشم مردها را، هوس هوسرانان را به خودش جلب کند؛ این افتخاری برای یک زن نیست؛ این تجلیل زن نیست؛ این تحقیر زن است (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از پرستاران نمونه کشور،

۱/۲/۱۳۸۹، <https://khl.ink/f/2859>)

فرهنگ

واژه ی فرهنگ در فارسی معادل کلمه "ثقافه" در عربی است. (سیاح. ج ۱/ص ۱۷۸) واژه فرهنگ از دو بخش "فر" پیشاوند است و "هنگ" از ریشه ی "تنگ" اوستایی به معنای کشیدن و فرهیختن. (دهخدا: ۱۵۱۰۹/۱۰) فرهنگ یا فرهنگ به معنای ادب و تربیت می باشد و به معنای دانش و معرفت نیز آمده است. لذا سازمانی که امور تعلیم و تربیت افراد مملکت را بر عهده دارد وزارت فرهنگ نامیده میشود. فرهنگ بر آداب و رسوم نیز اطلاق شده است. (معین، ۱۳۸۶: ۲/۲۵۳۸) همچنین در فرهنگ عمید آمده است: فرهنگ یعنی علم، دانش، ادب، معرفت، تعلیم و تربیت، آثار علمی و ادبی یک قوم یا ملت. (عمید، ۱۳۸۱: ۸۱۶) برای معانی اصطلاحی فرهنگ تعاریف گوناگونی ذکر شده از جمله: فرهنگ عبارت است از مایه های فکری و ارزشی که در رفتار اختیاری و اجتماعی انسان اثر میگذارد. (مصباح یزدی، ۱۳۸۷ش: ۲۲) مجموعه ای هماهنگ از دانش ها ارزش ها و هنجار های انسانی است که به صورت نماد های گوناگون در عرصه های سخت افزاری اجتماع انسان و امور مربوط به تمدن ظهور می یابد و به نسل های بعدی منتقل می شود. (خسروپناه، ۱۳۸۸ش: ۲۷) مقام معظم رهبری در مورد فرهنگ می فرمایند: «فرهنگ هر جامعه و هر ملتی و هر انقلابی به مجموعه دستاورد های ذهنی در آن جامعه که شامل دانش، اخلاق، سنن، آداب و چیز هایی که از این ها سرچشمه می گیرد گفته می شود و به طور کلی ذهنیت حاکم بر یک جامعه، به معنای وسیع آن، فرهنگ آن جامعه را تشکیل می دهد.» (بانکی پور فرد، ۱۳۸۰: ۵۳) همچنین آیت الله خامنه ای (مدظله العالی) در جمع اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، فرهنگ را اینگونه تبیین کرده اند: «فرهنگ، جهت دهنده ی ذهنیت های انسان و عامل اصلی و تعیین کننده ی رفتار های فردی و اجتماعی است و می تواند زمینه ی مناسب را برای شکوفایی استعدادها و توانایی های یک ملت به وجد آورد.» (همان: ۹۵)

تاثیر نقش استحکام خانواده بر حجاب و عفاف

در تعریف خانواده گفته می شود که «نخستین سلول یا واجد زندگی اجتماعی و یک اساسی

ترین نهاد های جامعه است مرکب از زن و مرد که ممکن است کودکانی هم داشته باشند. روابط زناشویی و خویشاوندی معینی که مورد قبول جامعه است و حقوق و تکالیف افراد نسبت به یکدیگر از ویژگی های خانواده شمرده می شود.» (تقوی، ۱۳۷۳: ۸)

شک نیست که هر چیزی که موجب تحکیم پیوند خانوادگی و سبب صمیمیت رابطه ی زوجین گردد برای کانون خانواده مفید است و در ایجاد آن باید حداکثر کوشش مبذول شود، و بالعکس هر چیزی که باعث سستی روابط زوجین و دلسردی آنان گردد به حال زندگی خانوادگی زیانمند است و باید با آن مبارزه کرد.

اختصاص یافتن استمتاع و التذاذهای جنسی به محیط خانوادگی و در کادر ازدواج مشروع، پیوند زن و شوهری را محکم می سازد و موجب اتصال بیشتر زوجین به یکدیگر می شود.

فلسفه ی پوشش و منع کامیابی جنسی از غیرهمسر مشروع، از نظر اجتماع خانوادگی این است که همسر قانونی شخص از لحاظ روانی عامل خوشبخت کردن او به شمار برود؛ در حالی که در سیستم آزادی کامیابی، همسر قانونی از لحاظ روانی یک نفر رقیب و مزاحم و زندانبان به شمار می رود و در نتیجه کانون خانوادگی براساس دشمنی و نفرت پایه گذاری می شود

از آثار اولیه رعایت حجاب در جوامع، استحکام نهاد خانواده به عنوان کوچکترین و مهم ترین نهاد اجتماعی است با رعایت اصل حجاب و پوشش در محیط بیرون از خانواده، حریم زن و شوهر حفظ می شود و خانواده صاحب ثبات خواهد شد.

خداوند در سوره نور می فرماید: «وقل للمومنات بغضضن من ابصارهن ویحفظن فروجهن ولایبدین زینتهن الا ماظهر منها ولیضربن بخرهن علی جیوبهن...» و به زنان با ایمان بگو چشمهای خود را (از نگاه هوس آلود) فروگیرند، و دامان خویش را حفظ کنند و زینت خود را - جز آن مقدار که نمایان است - آشکار ننمایند و (اطراف) روسری های خود را بر سینه خود افکنند (تاگردن و سینه با آن پوشانده شود) (نور، ۳۱)

بنابراین، زنان باحجاب خود موجب تحکیم خانواده شخصی و دیگران می شوند؛ چرا که باحجاب خود اطمینان و اعتماد شوهرشان را به پاکی خویش جلب می کنند و باعث تحکیم خانواده میگردند، امانتش آنان در تحکیم خانواده ای دیگر، بدین لحاظ است که مردان از... خارج از محدوده زناشویی محروم می شوند و طبعاً به همسران خود بیشتر توجه می کنند (مطهری، ۱۳۷۳: ۸۹).

در روایتی پیامبر ﷺ می فرماید: بهترین زنان شما، زنی است که برای شوهرش آرایش و خودنمایی کند، اما خود را از نامحرمان بپوشاند. (بحارالانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۳۵)
مقام معظم رهبری می فرماید:

زن اسلامی عبارت است از آن موجودی که دارای ایمان و عفاف است، متصدی مهم ترین بخش تربیت انسان است، در اجتماع، اثرگذار است، رشد علمی و معنوی دارد، مدیر کانون بسیار مهم خانواده است، مایه جنس مرد است. (امام خامنه ای، بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم السلام، ۱۳۹۶/۱۲/۱۷، <https://khl.ink/f/39136>)

باعنایت به تعاریف فوق، واهمیت نقش خانواده که از زن و مرد و فرزندان تشکیل شده. عواملی وجود دارد که باعث تحکیم و انسجام آن می گردد از جمله مسئله حجاب و عفاف که در نتیجه آن موجبات ثبات خانواده و حفظ حریم آن توسط همسران و فرزندان می شود که این خود بر تقویت و توسعه و ترویج حجاب و عفاف جوان در خانواده موثر واقع می شود.

عوامل استحکام خانواده

۱.۱ اختصاص دلربایی و دلباختگی به محیط خانه و خانواده در شکل ازدواج مشروع
فلسفه حجاب در اسلام این است که این مهم تحقق یابد و هریک از زن و مرد تنها عامل خوشبختی خود را همسر قانونی خود بدانند. (فلاح زاده؛ ۱۳۹۳: ۳۷)

۱.۲ ایجاد پاک ترین و صمیمی ترین عواطف بین زوجین و برقرار ساختن یگانگی و اتحاد کامل در کانون خانواده

همه عوامل تاثیرگذار، تامین این هدف وقتی ممکن است که مرد چشم به زنی غیر از

همسرش نداشته باشد و زن نیز درصدد تحریک و جلب توجه کسی جز شوهر خود نباشد، و اصل ممنوعیت هر نوع کامیابی جنسی در غیر چارچوب خانواده حتی قبل از ازدواج هم رعایت گردد. (فلاح زاده؛ ۱۳۹۳: ۳۷)

قرآن کریم در سوره بقره می فرماید: «هن لباس لکم وانتم لباس لهن» زنانان لباس شمایند و شما لباس زنان هستید. لباس از همه چیز به تن انسان نزدیکتر و محرم تر است و در عین حال، تن را از نگاه دیگران می پوشاند. (بقره، ۱۸۷)

زن و شوهر نیز به یکدیگر نزدیکند و هریک از آن دو موجب حفظ عفت دیگری است، آن چنان که لباس، انسان را از برهنگی و بی عفتی حفظ می کند. (ری شهری؛ ج ۳) و به همان ترتیب که لباس هرکس مایه وقار و آراستگی اوست، همسر انسان نیز باید وقار و آراستگی را در اجتماع برای او فراهم سازد. (حداد عادل؛ ص ۷۲)

بی قیدی نسبت به تعهدات خانوادگی مانع ایفای نقش مکملی زن و مرد می گردد و به تعبیر قرآن این لباس ها دیگر مایه حفظ و عفت و وقار و رشد شخصیت نمی باشند. حجاب از لوازم سامان یافتن بنیان خانواده است و بی حجابی با آن تعارض آشکار دارد، زیرا بی بند و باری در پوشش، بی بند و باری در تحریک و احساس نیاز را در پی دارد و تامین نیازهای شعله ور، بنیاد خانواده را نشانه می رود. (فلاح زاده؛ ۱۳۹۳: ۳۸)

بنابراین باتوجه به عوامل استحکام خانواده که در فوق به آن اشاره شد عوامل موثر و قابل توجه و در عین حال راهبردی برای حجاب و عفاف می توان مد نظر قرار داد که در نتیجه آن موجب تقییدات در خانواده و تاثیرگذاری زن و مرد در ایفای نقش موثر در حجاب و عفاف گردید.

نقش والدین در تقویت و توسعه و ترویج حجاب و عفاف

۱.۱ نقش مادر

شناخت صحیح احکام الهی عنصری مهم، در تربیت دینی فرزندان مان محسوب می شود. اگر بخواهیم فرزندان خود را طوری تربیت کنیم که احکام الهی را رعایت نمایند باید از همان

کودکی بر طبق دستورات دینی عمل نماییم.

مادر به عنوان الگوی عملی و تأثیرگذار، روی شخصیت و طرز تفکر فرزندان به ویژه دختران نقش نمادین دارد و رفتار، کردار و پندار او مستقیماً در فرایند رشد و تکوین، تعیین کننده است. در جوامع اسلامی که حتی مردان بزرگ از دامن آنان به معراج می روند. زن جایگاه والایی در توسعه و ترویج فرهنگ اسلامی دارد. امام صادق علیه السلام می فرمایند: «خوش بخت کسی است که مادرش دارای گوهر گران بهای عفت باشد.» از نظر حکم شرعی، واجب نیست مادر همه ی اعضای بدن خود را از فرزندان خودش بپوشاند. بنابراین باز بودن سر و گردن، دست ها و پاها و ساق پا اشکالی ندارد. (مکارم شیرازی، ناصر). اما از نظر تربیتی باید بگوییم کودک به راحتی رفتار و صدای مادر را تشخیص می دهد و آن را دنبال می کند. رفتار مادر برایش کاملاً آشناست و حافظه اش مملو از خاطراتی از این رفتارها است؛ کودک از رفتار و شکل آن ها عکس برداری و در حافظه ی خود ذخیره می کند. پایه های اساسی رشد شخصیت کودکان و نوجوانان از طریق تقلید نهاده میشود و این شیوه ی تقلید هم از راه شنیداری و هم از طریق بصری حاصل میشود. تقلید و الگوپذیری از ویژگیهای دوران کودکی است. کودک هر آن چه را که ببیند، براساس تقلید میپذیرد و مطابق آن ها عمل می کند، بدون این که از خوبی و بدی آن اطلاع داشته باشد. چشم و گوش کودک، چون دریچه ای باز است و ذهن کودک مانند دوربین عکاسی است که هر چه میبیند در آن منعکس و ثبت میشود. (فرهادیان، ۱۳۷۰: ۳۸)

بنابراین رفتار مادر تأثیر فراوانی بر روی کودکان دارد. آن ها نمی توانند درکارهایشان هدف گیری درستی داشته باشند، لذا تمام توجه اش به پدر و مادر و اطرافیان است، اعمال و حرکات آن ها را مشاهده می نمایند و از آن ها تقلید می کنند. (فرهادیان، ۱۳۷۰: ۳۸)

این امر در مورد پوشش نیز صدق می کند. اگر مادر همیشه با پوشش مناسب درمقابل فرزندان خود ظاهر شده باشد؛ کودک هم سعی می کند همان پوشش را از مادر تقلید کند و در دوران نوجوانی و جوانی که نوبت به انتخاب می رسد، سعی می کند با مادر همانند

سازی کند و همان شیوه‌ی مادر را برای خود انتخاب کند. مقام معظم رهبری می‌فرماید: بهترین روش تربیت فرزند انسان، این است که در آغوش مادر و با استفاده از مهر و محبت او پرورش کند. (امام خامنه‌ای؛ بیانات در اجتماع زنان خوزستان، ۲۰/۱۲/۱۳۷۵، <https://khl.ink/f/7284>)

مادر به دلیل داشتن جایگاه خاص درمقایسه با دیگر اعضا خانواده تاثیر ویژه‌ای در رشد اخلاقی و شخصیتی فرزندان خود دارد، زیرا مادر به عنوان الگویی تاثیرگذار بر شخصیت فرزندان در بالندگی و تکوین آن‌ها به عنوان الگوی عملی نقش مهمی ایفا می‌کند در این امر هراندازه میزان شناخت و آگاهی مادر در زمینه مسائل و روش‌های تربیتی و مذهبی در سطح بالایی باشد به همان میزان تاثیر گذاری او بر رعایت دستورات دینی از جمله حجاب و عفاف فرزندان نیز بیشتر خواهد بود.

۱.۲ نقش پدر

پدر عضو مهم و اساسی در یک خانواده است و بعد از نقش و الگو پذیری از مادر، پدر بیشترین تاثیر را بر فرزند دارد و این تاثیر پذیری باعث ایجاد رابطه خوبی میان پدر و دختر است که این خود به تنهایی باعث می‌شود دختران در زمینه حجاب تاثیر زیادی از پدر خود بگیرند و طبق میل و اراده پدرشان عمل کنند. پدر می‌تواند با نقش و الگو سازی رفتار و کردار خود با فرزندانش در پذیرش حجاب در خانواده و اجتماع تاثیر بسزایی داشته باشد. پدر خود به تنهایی نقش تعیین کننده‌ای در پذیرش حجاب توسط فرزندان دارد.

روش تربیتی پدر در خانواده، باید براساس محور و قوانینی باشد و براساس آن قوانین به صورت درست، به فرزندانش آن قوانین را بیاموزد و به دنبال اجرای آن در خانواده باشد که یکی از مهم ترین قوانین و وظایف، رعایت کردن حجاب و عفاف است. رابطه‌ی ای که بین پدر و فرزند وجود دارد، این مساله را راحت تر می‌کند. در واقع این پدر است که باید این رابطه‌ی ای که با فرزندش دارد را بیشتر تقویت کند تا بتواند در زمینه حجاب و عفاف تاثیر خوبی را بر فرزندش داشته باشد و به آن بیاموزد که در اجتماع پوشش مناسبی را داشته باشد.

وقتی پدر مبانی دینی و اخلاقی اسلام را از کودکی در میان فرزندانش جایبنداد، فرزند از ابتدا به اصول اصلی پدر در خانه پی می برد و خود را به اجرای آن موظف می کند و کاملاً می تواند روی فرزندش تأثیر داشته باشد و با بیانی موثر، اصول یک حجاب مناسب را برای فرزندش شرح دهد.

(<https://www.eghtesadonline.com/n/1g7Z>)

درسوره نور آمده است که خداوند به مردان خطاب کرده است: «قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم ویحفظوا فروجهم ذلک ازکی لکم ان الله خبیر بما یصنعون» به مردان با ایمان بگو: دیده (از نامحرمان) فرونهند و پاکدامنی خود را حفظ کنند که این برای آنها پاکیزهتر است، همانا خدا به آن چه میکنند آگاه است. (نور، ۳۰)

مقام معظم رهبری می فرمایند:

این مسأله‌ی حجاب و محرم و نامحرم و نگاه کردن و نگاه نکردن، همه به خاطر این است که قضیه‌ی عفاف در این بین سالم نگه داشته شود. (امام خامنه ای، بیانات در دیدار جمعی از زنان، عفت، رابطه زن و مرد، حجاب، ۳۰/۷/۱۳۷۶، <https://khl.ink/f/7284>)

۱.۳ نقش خواهر

همانطور که پدر و مادربه عنوان دو الگو و عنصر مهم و تأثیر گذار بر مسائل تربیتی و شخصیتی از جمله حجاب و عفاف می باشند. اعضای دیگر خانواده به تبعیت از الگوپذیری دینی پدر و مادر می توانند در مراقبت و صیانت از این اصول در خانواده موثر باشند از جمله می توان به نقش خواهر یا خواهران اشاره کرد و به علت ارتباط عاطفی به عنوان عضوی از خانواده در مسیر رشد و تعالی خانواده ایمانی که بنای آن دستورات و احکام الهی است موجب تقویت حجاب و عفاف گردد.

خواهر بالگو گرفتن از مادر مومن و متدین هم می تواند خود یک الگویی موثر در جمع خانواده و دیگر خواهران باشد و هم الگویی برای آینده و فرزندان خود باشد.

۱.۴ نقش برادر

در تبیین و تعریف جایگاه اعضای خانواده به تاثیر نقش برادر در حجاب و عفاف اشاره می‌کنیم. در صورتی که این نقش در انجام و وظایف خود به خوبی نقشش را ایفا کند تاثیر بسزایی در حفظ حجاب و عفاف در خانواده خواهد داشت و رعایت کردن ضوابط و مقررات اخلاقی و ظاهری با اخلاق نیکو و با محبت و توجه به نیازهای عاطفی در کنار پدر و مادر می‌تواند به ایجاد انگیزه در راستا حفظ امنیت روانی خانواده و تقویت حجاب و عفاف موثر باشد. و برادر میتواند با پوشش مناسب خود هم در خانواده و بعد در اجتماع در میان زنان و مردان به عنوان الگویی برای دیگران باشد.

راه‌های درونی کردن حجاب و عفاف در اعضای خانواده و اجتماع

۱. ایجاد شناخت نسبت به مصالح رعایت حجاب و تبعات و مضرات عدم رعایت آن، تا از این طریق شناخت کافی و در پی آن باور قلبی حاصل گردد.
- انسان قبل از این که عملی را انجام دهد، در ذهن خود آن عمل را تصور می‌کند و از تصور مصالح آن عمل، شوقی در او بوجود می‌آید که باعث برانگیخته شدن و ایجاد رغبت نسبت به انجام آن عمل می‌گردد و برعکس اگر از عواقب سوءکاری آگاه باشیم انگیزه‌ای برای ترک و اجتناب در ما ایجاد می‌شود.
۲. منطبق ساختن رفتار با این شناخت و باورهای قلبی.
- جهت موفقیت در این کار، انجام این امور مفید فایده می‌باشد:
 - الف) کم کردن رابطه با کسانی که به این باورها بی‌اعتقاد یا کم‌اعتقادند.
 - ب) ایجاد ارتباط با کسانی که به این باورها سخت‌پاییندند.
 - ج) تفکر درباره آثار مثبت حجاب و آفات بی‌حجابی.
 - د) توجه ویژه به عبادات و انجام به موقع آن‌ها.
 - ه) عدم توجه به تمسخر و سرزنش دیگران.

و) توسل و استمداد از ائمه اطهار ع

ز) یادآوری خشنودی خداوند از عمل به دستور حجاب.

۳. از همه عوامل مهم تربیت های خانوادگی است. (فلاح زاده؛ ۱۳۹۳: ۱۵۲)

با توجه به بیان راهکارهای مطرح شده به این مسئله پی میبریم که با شناخت و تقویت اعتقادات قلبی و دستورات الهی و پایبندی به مسائل اعتقادی از جمله حجاب و عفاف (پوشش) می توانیم خود را در این زمینه بیشتر تقویت کنیم و در جامعه نیز موثر باشیم.

تاثیر و نقش حجاب و عفاف در جامعه

نفس آدمی دریایی ازخواستنی ها و تمایلات است. زمانی که به چیزی رغبت پیدا کند همانند دریا، توفانی می شود و تنها راه آرام شدن جزر و مد این دریا، رسیدن او به خواسته خویش است. لذا برای جلوگیری از چنین موقعیت مهلک و درد طاقت فرسایی، حجاب؛ داروی درمان کننده و موجد امنیت و صفای روحی است. همانطور که یک بانوی تازه مسلمان آمریکایی می گوید: «سلامت روح مرد و جامعه بانوع و کیفیت پوشش زنان، رابطه مستقیم و غیرقابل انکار دارد.» (صبوراردوبادی، ۱۳۶۶: ۲۱۹)

از یک سو، ظاهر زن به ویژه اگر به ارائه ها و پیرایه هایی آراسته گردد، جذاب و هوس انگیز است، از سوی دیگر بخش عظیمی از نیروی انسانی یک جامعه که می توانند به رشد و تعالی آن جامعه کمک کنند و در ابعاد مختلف فرهنگی،

اجتماعی، اقتصادی و سیاسی نقش آفرینی نمایند، زنان هستند. اسلام با طرح پوشش و حجاب در حقیقت جواز حضور زنان در اجتماع را به صورتی سازنده و سالم صادر نموده است و با دستورهای حکیمانه و راهگشا از یک سو این نیروی عظیم را از تباه شدن نجات داده و از سوی دیگر جلوی فساد گسترده و ناهنجاری های ناشی از اختلاط زن و مرد را گرفته است. وجوب حجاب، خود بهترین و محکم ترین دلیل حضور سالم زنان در اجتماع است؛ زیرا می دانیم حجاب و لزوم پوشش زن در مقابل نامحرم، درارتباط با اجنبی است و

روشن است که اگر زن می‌بایست درگوشه‌ای به دور از انظار، نگاه داشته شود و حضور درعینیت جامعه نداشته باشد، لزوم پوشش و حساسیت فراوان در این باره مفهومی نداشت. استاد جوادی آملی می‌نویسد: «بنا بر آیه ۱۹ نساء، قرآن ما را متوجه یک مطلب مهم می‌کند و می‌فرماید: «بازن‌ها معاشرت نیک داشته باشید و زن را چون مرد در مجامعتان راه دهید و اگر خوشایندتان نیست که آن‌ها را در مجامعتان شرکت کنند، این کار ناخوشایند را بکنید؛ چراکه ممکن است خیر فراوانی در آن باشد و شما نمی‌دانید.» (جوادی آملی، ۱۳۸۳: ۳۷).

همه‌آحاد جامعه در مقابل سلامتی جامعه مسئول‌اند و مسئولیت مهم‌تر در این باره بر دوش خانم‌هاست. آن‌ها با رعایت پوشش اسلامی نه تنها جامعه را از آلودگی و بی‌بند و باری جنسی و هوس‌بازی حفظ می‌نمایند، بلکه خود به عنوان نیرویی کارآمد و اثربخش در جامعه حضوری سالم، سازنده و مفید خواهند داشت که اگر اینگونه شود، مسیر ترقی و رشد برای آن جامعه روز به فراهم خواهد شد.

با توجه به آیات قرآن مجید، به خوبی مشخص و معین می‌گردد که هدف از تشریح و جوب حکم حجاب اسلامی دست‌یابی به تزکیه نفس، طهارت، عفت و پاکدامنی جهت استحکام و گسترش امنیت اجتماعی است.

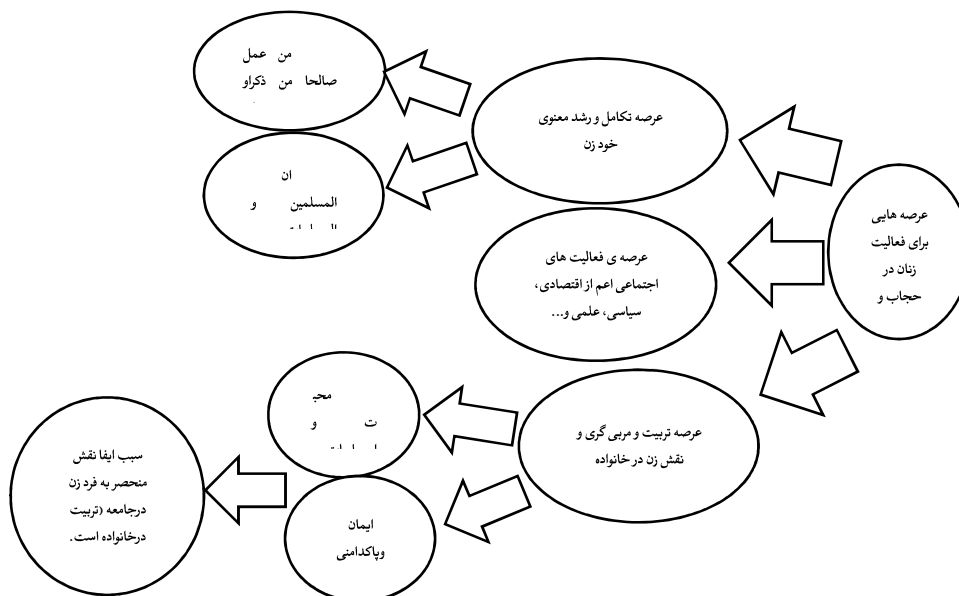
در سوره احزاب آمده است که: «إِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ»

چون نگاه به نامحرم توسط مردان، باعث تحریک و تهییج جنسی آنان و در نتیجه منجر به فساد و ریشه‌کن نمودن امنیت اجتماعی می‌شود، خداوند در کنار دستور حجاب و پوشش بدن به بانوان، مردان را نیز امر به حجاب و پوشش چشم داده و نگاه به نامحرم را بر ایشان حرام کرده است. (احزاب، ۵۳) در روایتی امام رضا ع می‌فرمایند: «حَرَّمَ النَّظْرَ إِلَى شُعُورِ النِّسَاءِ الْمَحْجُوبَاتِ بِالزَّوْجِ وَغَيْرِهِنَّ مِنَ النِّسَاءِ لِمَا فِيهِ مِنْ تَهْيِيجِ الرِّجَالِ وَ مَا يَدْعُوا التَّهْيِيجَ إِلَى الْفَسَادِ وَ الدُّخُولِ فِيهَا لَا يَحِلُّ وَلَا يَجْمَلُ» نگاه به موهای زنان باحجاب ازدواج کرده و بانوان دیگر، از آن جهت حرام شده است که نگاه مردان را بر می‌انگیزد و آنان را به فساد فرامی‌خواند

در آنچه که ورود در آن نه حلال است و نه شایسته. (مجلسی؛ ج ۱۰۴، ص ۳۴)

مقام معظم رهبری می فرمایند: «با حجاب زن مسلمان، هم خود زن مسلمان امنیت پیدا میکند و هم مرد مسلمان. آن جایی که زن را به عریانی و برهنگی نزدیک می کنند، در درجه اول، امنیت از خود زن و در درجه ی بعد، از مردان گرفته خواهد شد. برای این که محیط سالم و دارای امنیت باشد؛ زن بتواند کار خود را در جامعه انجام دهد، مرد هم بتواند مسئولیت های خود را انجام دهد، اسلام حجاب را رعایت کرده (امام خامنه ای؛ بیانات در اجتماع زنان خوزستان، ۲۰/۱۲/۱۳۷۵، <https://khl.ink/f/7284>) مقام معظم رهبری در بیانی دیگر می فرمایند: «بنده نسبت به مسئله ی حجاب و حیای اسلامی در دانشگاه ها دغدغه دارم. رؤسای دانشگاه ها، مدیران و خود دانشجویان و بخصوص دختر خانم ها به حجاب و فاصله گذاری اهمیت بدهند و توجه کنند.» (امام خامنه ای، بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکل های دانشجویی، ۲۸/۲/۱۳۹۹، <https://khl.ink/f/45639>)

نمودارها

نتیجه گیری

از نگاه دین مبین اسلام، حجاب باعث استحکام خانواده و ارتباط دوستانه و همچنین موجب حفظ سلامتی میان خانواده و جامعه می شود این خود باعث ایجاد آرامش روحی و روانی و ارتباط آن با حجاب و نقش آن در استحکام پیوند خانوادگی و همچنین جامعه اسلامی است که باید در این زمینه در کانون خانواده به آن توجه زیادی شود. خداوند زن را مایه آرامش و پیوند میان اعضای خانواده در خانه می داند. که در این زمینه به آیات و روایات زیادی اشاره شده است حجاب و عفاف پوششی است که مردم را در برابر فساد های جامعه حفظ می کند. جامعه ای که فرهنگ پوشش در آن باشد، هم خانواده و هم جامعه در آرامش قرار می گیرند به فساد کشیده نمی شوند.

در این پژوهش تلاش شده است که به شناخت و شناسایی نقش خانواده در توسعه و ترویج فرهنگ حجاب و عفاف در جوانان از منظر آیات و روایات و بیانات مقام معظم رهبری و ارائه راهکارهایی برای شناخت بهتر مسئله حجاب و عفاف مورد بررسی و مطالعه قرار گیرد و مشخص شود. اهمیت پرداختن به این موضوع در کاربرد بودن آن نهفته است به این معنی که رشد فرزندان و جوانان و در پی آن رشد آنان در جامعه و تربیت نسل آینده در زمینه حجاب و عفاف به تربیت های خانوادگی و استحکام خانواده بستگی دارد و به صورت کلی نقش خانواده در تربیت اولیه فرزند بسیار مهم و موثر است.

منابع

قرآن کریم

نهج الفصاحه

- آذرنوش، آذرتاش، فرهنگ معاصر عربی - فارسی، تهران نشرنی، چاپ ۳، ۱۳۸۲
- عسکری، محمدعلی، غیرتمند، سعید، مختاری، دکتر نادر، آثار فردی و اجتماعی عفاف و حجاب و نقش آن در امنیت زنان، فصلنامه دانش انتظامی خراسان شمالی دفتر تحقیقات کاربردی فا.ا. خراسان شمالی سال دوم، شماره ۶، تابستان ۱۳۹۴
- ابن منظور، محمد، ۱۴۱۴ ق، لسان العرب، بیروت، دارالحياء التراث العالمی.
- بانکی پور فر، امیرحسین، ۱۳۸۰، تعلیم و تربیت از دیدگاه مقام معظم رهبری، احمد قماشچی، تهران، نشر تربیت اسلامی، وزارت آموزش پرورش، چاپ اول
- بانوی اصفهانی، ۱۳۶۹، کتاب اخلاق، طلوع آزادی
- مجلسی، محمد، بحارالانوار، ج ۱۰۴، ص ۳۴.
- پسندیده، عباس، ۱۳۸۷، غنچه های شرم، دارالحدیث قم.
- پسندیده، عباس، ۱۳۸۷، پژوهشی در فرهنگ حیا، دارالحدیث قم.
- تقوی، ن. (۱۳۸۲). جامعه شناسی خانواده، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور، چاپ اول
- جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۸۳، زن درآینه ی جمال و جلال الهی، اسراء.
- حق شناس، دکترسیدجعفر، ۱۳۸۶، حجاب درآیات قرآن بانگاهی به روایات، سال نهم شماره ۳۶
- خسرو پناه، عبدالحسین، ۱۳۸۹ش، جریان شناسی ضد فرهنگ ها، انتشارات تعلیم و تربیت اسلامی، قم، چاپ ۲
- خادم پیر، علی، ۱۳۹۴، خاستگاه، عوامل و آثار شرم و حیا در نگاه قرآن و حدیث.
- خوش باور، دکتر داود، خوش باور، فاطمه معصومه، بررسی و مطالعه فلسفه حجاب و تأثیر

آن بر امنیت فردی و اجتماعی از منظر تقلین

دهخدا، علی اکبر، ۱۳۷۳، فرهنگ دهخدا، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ج ۱۳

رزاقی، احمد، بدحجابی، ریشه ها و راهکارها....، خیرگزاری فارس

رهنما، اکبر، علی اکبر زاده آرانی، زهرا، خاری آرانی، مجید، ۱۳۹۴، بررسی مفهوم حجاب

درمتون اسلامی، جایگاه آثار و جلوه های تربیتی آن، پژوهشنامه معارف قرآنی، سال ۶، شماره

۲۲

سیاح، احمد، ۱۳۷۸، فرهنگ بزرگ جامع نوین سیاح، انتشارات اسلام، جلد ۱، چاپ ۱۷

سیاح، ع، ۱۳۷۳، فرهنگ بزرگ جامع نوین سیاح، انتشارات اسلام، جلد ۱

سفینه البحار، ۲۰۷؛ بحار الانوار، ۲۶۹

صبوراردوبادی، احمد، ۱۳۶۶، آیین بهزیستی اسلام، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

طریحی، فخرالدین، ۱۳۷۵، مجمع البحرين، تهران مکتبه المرتضویه

کتاب زنان (فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان، ۱۳۸۶، ش ۳۶.

گرامی، شیرین، عزیزی، مهناز، ۱۳۹۶، رابطه حجاب زنان با سلامت روانی خانواده و جامعه،

تهران، دانشگاه الزهرا.

فراهیدی، خلیل بن احمد، ۱۴۰۵ق، کتاب العین، قم، دارالهجره.

فلاح زاده، محمدحسین، ۱۳۹۳، حجاب و عفاف، جباری، طاهره، قم، بهار دل ها، نوبت

چاپ اول، ص ۳۷

فلاح زاده، محمدحسین، ۱۳۹۳، حجاب و عفاف، جباری، طاهره، قم، بهار دل ها، نوبت

چاپ اول، ص ۳۸

فلاح زاده، محمدحسین، ۱۳۹۳، حجاب و عفاف، جباری، طاهره، قم، بهار دل ها، نوبت

چاپ اول، ص ۱۵۲

فرهادیان، رضا، ۱۳۷۰، آن چه والدین و مربیان باید بدانند، رؤف، قم، ص ۳۸.

مطهری، مرتضی، ۱۳۷۳، نظام حقوقی زن در اسلام، تهران، انتشارات ملامصدرا

مطهری، مرتضی، ۱۳۶۵، مسئله حجاب، تهران، انتشارات ملاحظه
مطهری، مرتضی، ۱۳۷۳، تعلیم و تربیت در اسلام، تهران، انتشارات ملاحظه
مصباح یزدی، محمد تقی، ۱۳۸۷ش، تهاجم فرهنگی، قم، چاپ دهم، انتشارات موسسه
آموزش و پژوهش امام خمینی رحمته الله علیه
معین، محمد، ۱۳۶۴، فرهنگ فارسی معین، ج ۴، تهران: زرین: نگارستان کتاب،
۱۳۸۲

مکارم شیرازی، ناصر، رساله‌ی توضیح المسائل، قم، هدف، ص ۴۲۴
محمدی ری شهری، محمد، ۱۳۶۳، میزان الحکمه، ج ۳، موسسه علمی فرهنگی
دارالحدیث

مجمع البیان، ج ۷

علیمرادی، مهناز، محمد مهدی، ۱۳۸۹، حجاب و پوشش در ادیان زرتشت، یهود و
مسیحیت، فصلنامه معرفت ادیان، ش ۳، ص ۱۱۷-۱۳۸.

عمید، حسن، ۱۳۸۱، فرهنگ عمید، انتشارات معین، تهران، چاپ ۱
عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی قم و جامع المصطفی العالمیه
عامری، وحیده، غروی نایینی، دکتر نهله، ۱۳۸۶، پویایی در معنا و مفهوم حجاب، فصلنامه
شورای فرهنگی اجتماعی زنان، سال نهم، شماره ۳۶
حداد عادل، غلامعلی، ۱۳۸۶، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، رقیعی (شومیز)، صدا و
سیمای جمهوری اسلامی ایران (سروش)، ص ۷۲

وسائل الشیعه، جلد ۳۰، ص ۵۱۸۱

<https://www.eghtesadonline.com/n/1g7Z>

Khamenei.ir